

ALEXIA JONCKHEERE^a

Biodiversiteitsmisdrijven in eigen land

Boekbespreking: BILLIET, C. M. (Ed.) (2018). *Biodiversiteitsmisdrijven in eigen land: in Vlaamse savannes en Waalse regenwouden / La criminalité en matière de biodiversité chez nous: des savanes flamandes et forêts pluviales wallonnes*. Brugge: die Keure/la Charte.

Panopticon, 40 (1), 64-67

© 2019 Maklu | ISSN 0771-1409 | January 2019

- ^a Onderzoekster en werkleidster, Operationele Directie Criminologie, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) (Corresp.: alexia.jonckheere@just.fgov.be)

De regelgeving en de praktijk op het vlak van milieucriminaliteit in België zijn een kluwen. Er waren dan ook vereende krachten nodig om dit kluwen te ontwarren. De omvang en de complexiteit hiervan hebben onder meer te maken met de versnippering tussen federale en regionale bevoegdheden. Onder leiding van Carole M. BILLIET waagden een vijftiental auteurs zich aan het avontuur. Hun werk leidde tot een opmerkelijk resultaat. Het boek *Biodiversiteitsmisdrijven in eigen land: in Vlaamse savannes en Waalse regenwouden* bespreekt systematisch en grondig het sanctieregime dat in België van toepassing is in geval van inbreuken, op het Belgisch grondgebied, op de vier fundamentele regelgevingen inzake biodiversiteit: regelgeving op het vlak van de jacht, de visserij, het natuurbehoud en bossen.¹ Het werk richt zich vooral op juristen, maar is ook interessant voor criminologen die een zicht willen krijgen op de evolutie van milieucriminaliteit in België.

In ons land zijn er vrij weinig criminologische onderzoeken die specifiek ingaan op milieumisdrijven; bovendien is er weinig onderlinge samenhang tussen deze onderzoeken. Nochtans bestaan ze wel degelijk: zo werd in 2003 het themanummer 'Milieucriminologie' gepubliceerd in *Panopticon*, verschenen meer recent artikels over de handel in olifantenivoor (DE BAETS, 2018; DE BAETS, 2013) en werd in 2016 het nummer 'Groene criminologie en veiligheidszorg' uitgebracht in *Cahiers Politiestudies*². Daarnaast werden vanaf de jaren 1980 studiedagen georganiseerd over de bestraffing van milieumisdrijven, wat uitmondde in verzamelwerken (BOSLY, CAROLUS & LUTGEN, 2010; PÂQUES & FAURE, 2003; VAN DEN BERGHE, 2002; VAN DEN BERGHE & BOGAERT, 1994; JADOT, 1987). Momenteel focussen gespecialiseerde universitaire onderzoekscentra in België zich echter vooral op milieurecht. De specifieke bijdrage van deze centra voor rechtswetenschappelijk onderzoek is dat ze kennis produceren over het gebruik van strafrechtelijke sancties binnen het milieurecht (BILLIET, EARNHART & ROUSSEAU, 2018; BILLIET & ROUSSEAU, 2014; BILLIET, ROUSSEAU, MEEUS & BALCAEN, 2010), het gebruik van administratieve sancties (BLONDIAU, BILLIET & ROUSSEAU, 2014), de toegang tot justitie (BORN,

- ¹ Het werk is gebaseerd op twee studiedagen die in de herfst van 2017 georganiseerd werden door het Centrum voor Milieu- en Energierecht van de UGent, het Séminaire de recherche en droit de l'environnement et de l'urbanisme (SERES) en het Centre de la recherche sur le biodiversité (BDIV) van de UCLouvain, in samenwerking met La Charte.
- ² In het buitenland vermenigvuldigen dergelijke studies zich, zoals blijkt uit de speciale uitgaven van gespecialiseerde tijdschriften zoals het *Tijdschrift voor Criminologie* (zie aflevering 2 in 2018 over 'Groene criminologie') of het tijdschrift *Criminologie* (zie vol.49, nr.2 in 2016 over 'Criminalité environnementale').

2013) en de actie van de federale staat en de deelstaten op het vlak van milieubescherming, binnen diverse domeinen zoals de afvalhandel (FLAMENT, 2015; BISSCHOP, 2014) en de regulering van de uitstoot van broeikasgassen (MISONNE, 2018).

Het boek *Biodiversiteitsmisdriven in eigen land* illustreert duidelijk dat een juridische benadering primeert bij de studie van milieumisdrijven in België. Dit blijkt uit de opleiding van de meeste auteurs die aan dit werk een bijdrage leverden. Echter, inhoudelijk hanteert het een meer criminologische insteek, in die zin dat het nieuwe en recente data aanreikt over milieumisdrijven die in Vlaanderen en Wallonië vastgesteld werden, over het vervolgingsbeleid van de parketten (onder meer dankzij de statistisch analisten bij het College van het Openbaar Ministerie) en over de strafrechtelijke en administratieve sancties die in dergelijke dossiers uitgesproken worden.

Eerst geeft Audrey BAEYENS een overzicht van het Europees recht met betrekking tot strafrechtelijke en administratieve sancties inzake milieu. Vervolgens analyseren Mark VAN DEN MEERSSCHAUT en Sven VRIELYNCK, voor Vlaanderen, en Ludovic BOQUET, voor het Waalse Gewest, de criminaliteit die de bevoegde instanties vaststelden en registreerden in hun databanken. Daarna schetst Lieselot BISSCHOP vanuit een criminologische insteek hoe de criminologie aandacht is gaan besteden aan milieu, met bijzondere focus op het begrip ‘green criminology’ dat LYNCH in de jaren 1990 lanceerde (LYNCH, 1990). Ze bespreekt ook de geleidelijke totstandkoming van een criminaliteitsbeleid in België, en dit door een analyse te maken van de criminalisering van dergelijke inbreuken en de slachtoffers en plegers van milieumisdrijven in beeld te brengen, zowel particulieren als ondernemingen en openbare instellingen. Hans VAN DYCK bespreekt dan weer de link tussen biodiversiteit en de fysieke en mentale gezondheid van de bevolking in het algemeen. Gezien de toenemende verstedelijking in België, stelt hij voor om nieuwe perspectieven te ontwikkelen die focussen op de biodiversiteit in verstedelijkt gebied. Hoe kan dan de schade bepaald worden die werd toegebracht aan fauna, flora en biotopen? Sandra ROUSSEAU bespreekt dit vraagstuk op basis van de verschillende methodes die momenteel gehanteerd worden om de waarde van de natuur – op verschillende vlakken – te bepalen.

In het werk wordt vervolgens een analyse gemaakt van de afhandeling van milieudossiers, vanuit twee benaderingen: de strafrechtelijke weg enerzijds en de administratieve weg anderzijds. Eerst wordt de strafrechtelijke afhandeling van milieudossiers besproken, en dit in twee bijdragen: een eerste bijdrage (geschreven door Farah BOUQUELLE) focust op Vlaanderen en een tweede (geschreven door Pierre MOÉRYNCK en Aurélie VANDENBERGHE) op het Waalse Gewest. Wat Vlaanderen betreft, wordt een aantal gerechtelijke beslissingen (2007-2017) in de diepte geanalyseerd. Deze analyse bespreekt de constitutieve elementen van milieumisdrijven die het voorwerp uitmaakten van een veroordeling en de straffen die uitgesproken werden. Hoewel er aan Waalse kant bijna geen jurisprudentie binnen het strafrecht inzake biodiversiteit is (uit de parketstatistieken blijkt een vrij beperkte vervolgingsgraad, omdat administratieve sancties primeren), toch analyseren de auteurs een dertigtal beslissingen die uitgesproken werden tussen 1998 en 2015. Vervolgens gaat het werk in op de administratieve afhandeling van milieudossiers, met een bijdrage over administratieve sancties (boetes, confiscatie, transacties) door Katinka DE CLERCQ en Carole M. BILLIET voor Vlaanderen, en door Ludovic BOQUET voor Wallonië. Hierbinnen kaderen ook een bijdrage over het gebruik van zogenaamde herstelrechtelijke maatregelen door overheidsinstanties (door Sofie VEREYCKEN voor Vlaanderen) en een bijdrage over de verschillende juridische middelen (van gerechtelijke of administratieve aard) die de mogelijkheid bieden om de ecologische schade te herstellen of minstens weer in de originele toestand terug te brengen (door Charles-

Hubert BORN voor Wallonië). Tot slot analyseert Carole M. BILLIET in een laatste bijdrage de belangrijke rol van milieuorganisaties, in die zin dat ze betrokken kunnen zijn bij het informeren, aanklagen, evalueren van schade en inzamelen van bewijsmateriaal, of doordat ze zich burgerlijke partij stellen.

Het moge duidelijk wezen: *Biodiversiteitsmisdriven in eigen land: in Vlaamse savannes en Waalse regenwouden* is een referentiewerk voor iedereen die inzicht wil krijgen in de manier waarop de strafrechtelijke en administratieve bescherming van de biodiversiteit in België georganiseerd is. De auteurs zijn erin geslaagd om een stand van zaken op te maken van de kennis die momenteel bestaat over dit onderwerp. Dit doen ze op basis van een veelheid aan bronnen en door auteurs uit de praktijk én uit de academische wereld te betrekken bij dit project. Het boek wil trouwens aanzetten tot een constante dialoog tussen het Noorden en het Zuiden van het land, zodat beide partijen van elkaars ervaringen kunnen leren. De verschillende bijdragen benadrukken echter ook de grijze zones van deze vrij complexe materie en willen op die manier aansturen op verder onderzoek. Milieumisdrijven worden anders behandeld via strafrechtelijke weg dan via de meer populaire administratieve weg. Dit roept vragen op over de betekenis die de verschillende straffen hebben, niet alleen voor wie betrokken is bij de bestraffing en strafuitvoering, maar ook bij wie deze straffen ondergaat. We kunnen ons ook vragen stellen bij de positie die de slachtoffers van milieuschade toebedeeld krijgen bij deze twee verschillende manieren van afhandeling, en hun verwachtingen hierover. Kunnen in de toekomst andere pistes verkend worden, zoals de toepassing van herstelrecht bij milieuzaken, om zo alle negatieve effecten van strafbaar gestelde gedragingen te herstellen en te vermijden dat ze zich opnieuw stellen (NIETO MARTIN, 2015)? Dit zijn slechts enkele voorbeelden van thema's die in de toekomst onderzocht kunnen worden. In afwachting hiervan is het werk dat we hier besproken hebben alleszins essentieel: het geeft een actueel overzicht van de misdrijven inzake biodiversiteit die op Belgisch grondgebied begaan werden, op basis van de activiteiten van de (vele) actoren die op dat vlak bevoegd zijn.

REFERENTIES

- BILLIET, C. M., EARNHART, D. & ROUSSEAU, S. (2018). Sanctioning of environmental crime in the European Union: The case of Flanders, Belgium. *Crime Law and Social Change*, 69(5), 703-723.
- BILLIET, C. M., & ROUSSEAU, S. (2014). How real is the threat of imprisonment for environmental crime? *European Journal of Law and Economics*, 37, 183-198.
- BILLIET, C. M., ROUSSEAU, S., MEEUS, R. & BALCAEN, A. (2010). Minnelijke schikkingen voor milieumisdrijven in Vlaanderen. *Panopticon*, 31(4), 78-84.
- BISSCHOP, L. (2014). How e-Waste Challenges Environmental Governance. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 3(2), 82-96.
- BLONDIAU, T., BILLIET, C. M. & ROUSSEAU, S. (2014). Comparison of criminal and administrative penalties for environmental offenses. *European Journal of Law and Economics*, 39(1), 11-35.
- BORN, C.-H. (2013). L'accès à la justice en matière d'environnement en Belgique: la révolution d'Aarhus enfin en marche. In *Droits fondamentaux et environnement* (pp. 275-336). Montréal: Wilson & Lafleur.
- BOSLY, H., CAROLUS, P. & LUTGEN, B. (2010). *La lutte contre les infractions environnementales: journée d'études du 30 avril 2009*. Brugge: Vanden Broele.
- DE BAETS, P. (2013). Betekent ivoor de totale ondergang van de Afrikaanse olifant? *Panopticon*, 34(6), 473-499.
- DE BAETS, P. (2018). Ivoor of de olifant in de ban: rewind of fast forward. *Panopticon*, 39(3), 212-231.

- FLAMENT, M.-C. (2015). La responsabilité des gestionnaires de déchets. In *Les infractions environnementales* (pp. 7-36). Limal: Anthemis.
- JADOT, B. (1987). *La répression des infractions en matière d'environnement en Région wallonne: actes de la Journée d'études organisée à Liège le 12 novembre 1986 par l'Association belge pour le droit de l'environnement et Inter-environnement Wallonie*. Brussel: Story-Scientia.
- LYNCH, M. (1990). The Greening of Criminology: A Perspective on the 1990s. *The Critical Criminologist*, 2(3), 1-12.
- MISONNE, D. (2018). Renforcer l'ambition climatique de l'Etat global dans un régime fédéral? « Klimaatzaak »: la Belgique a aussi son affaire climat. In *Les procès climatiques. Entre le national et l'international* (pp. 149-164). Pedone.
- NIETO MARTIN, A. (2015). Justice restaurative et sanctions pour un droit pénal international de l'environnement. In *Des écocrimes à l'écocide. Le droit pénal au secours de l'environnement* (pp. 183-202). Brussel: Bruylant.
- PAQUES, M., & FAURE, M. (2003). *La protection de l'environnement au cœur du système juridique international et du droit interne. Acteurs, valeurs et efficacité*. Brussel: Bruylant.
- VAN DEN BERGHE, J. (2002). *De handhaving van het milieurecht. La répression des infractions en matière d'environnement, Actes de la journée d'étude tenue à Bruxelles le 22 février 2002*. Mechelen: Story-Scientia.
- VAN DEN BERGHE, J. & BOGAERT. (1994). *Vervolging en handhaving inzake milieudelicten*. Diegem: Kluwer Rechtswetenschappen België.